

מזרע חורף

אריה לודוויג שטראוס

קטעים
מגרמנית: טוביה ריבנר

— אין עובדים. הוא בוקע מהנפש ומתגלה. אין הוא נחלת הרגע שבו הוא מופיע (במקרה האפוריזם, אין הוא חלק שהופקע מקשר-כולל כדי להיות "פסוק" אלא הוא בבחינת אחדות סגורה בעצמה המבקשת להישאר כזאת); כל מאורעות הנפש וכל העזותיה הכשירו לו את הקרקע ועכשיו הנץ והוא פורח. אין כאן אחריות כגון זו שביחס בין המלה לרעיון; כאן אין צורך באחריות; הרעיון ערב לעצמו בעצם קיומו.

הנאמנות השלישית, הנעלה מכולן, היא של הנפש לבור אה, אשר קבע בה את אמת הווייתה למען תשאף אליה בהתהוותה. התהוותה הנאמנה מתאשרת במה שמניחה לה מערבולת ההמצאות שגרפתה במשחקה, והיא רשאית להיפתח ולקלוט את זרע ההשראה. "הוודאיות שאין להוכיחן" שהיא משיגה, לא בתחום הרעיון ולא בתחום המלה הן מתפרסות. הכל כאן "אמת לאמיתה".

בכן נוצר "ספר פסוקים" במשך חייו של אדם.

מרטין מרדכי בובר

"הצורה האפוריסטית", אומר א.ל. שטראוס באחד מ"פסוקים" ספר זה "שאינה מבקשת ראיות ואף אינה מאפשרת אותן, מניחה לך לכזב כאוות-נפשך. אולם גם מעניקה לך את החופש לומר את האמת לאמיתה, היינו להביע ודאיות שאין להוכיחן בלי לפרסם אותן בהגיון ובשיטה." פסוק זה רומז על נאמנות משולשת. קודם כל על נאמנות המלה לרעיון. "לכזב" במשמע הפסוק הני"ל אינו זהה עם "לשקר". "לשקר" פירושו לומר דבר שאינו בדת אומר. "לכזב" פירושו לומר דבר שאומר לא חשב עליו. המשקר מציג במירמה מצב עובדתי; המכזב מציג-במירמה תהליך מחשבתי. מי שנאמן בתחום זה רעינו מטיל עליו את מרותו; הוא מביע אותו, ורק אותו. אין הוא מחדדו ואין הוא מחליקו. אין הוא מוסיף לו "הוכחות" ופירושים ולא קישוטים כלשהם, ואף אין הוא אומר פחות ממנו.

הנאמנות השניה, הנעלה מן הראשונה, היא של הרעיון לנפש. על רעיון אמיתי שלא כמו על המלה האמיתית

*

דלתות-סתר רבות נפתחות לפני מי שגמר אומר בלבו לקבל במחשבתו, בהסתכלותו ובחייו את דינה של הניגודיות באמת האחת.

*

אפשר שנקל לו ליחיד להשתחרר מלחץ האינטרסים של עצמו ולחשוב את את האמת — אף כי יכאב לו הדבר — מלהשתחרר מאונס-התגובה המושך אותו מטעות קודמיו ודוחפו לטעות הפוכה.

*

סימני הכפרה המקראית, התפלשות באפר וחגירת שק, הם אף סימני האבל על מת או על עיר. הכפרה כמוה כקינה על חיים שנחרבו, והיא פותחת פתח לחיים חדשים. כיוון שנינוה ראתה עצמה נחרבת במציאות-הלב, בעקבות הנביא, שוב לא היה צורך בחורבנה ממש. באותה מציאות סמויה לא היה דבר הנביא נבואת-שווא. נבואות משתלבות מעצמן בשורת סיבה-ומסובב המוליכה אל הארוע הצפוי או אל ארוע אחר. האוראקול ב"מלך אוידיפוס" מבקש להבטיח שנבואתו תתקיים; נבואת-השוואה המקראית מבקשת לבטל את הגשמתה.

*

יש כאבים ללא-נשוא המאלצים אותנו להסתייע במורפיוס, ויש מציאויות שמעבר לכל שיעור המאל-צות אותנו להסתייע באשליה. גם כאן וגם כאן אורבת סכנת ההתמכרות לסם, אולם סכנת האש-ליה רבה יותר מפני שאין מכירים בה ועליכן לא תעורר ההכרה בעוד מועד את הרצון להתנגד להרגל ההרסני. לכן בימי זוועה עלול חוש המציאות הרגיש ביותר, ודווקא הוא, להינזק-לתמיד ולהפסיד-ללא-תקנה את ההבחנה הדקה ואת ישרותו.

*

טען נגד העסקן שדיבר שקר, ולא תחסר לו תשובה ראשית, יאמר, דיבר אמת לאמיתה. שנית, המפלגה היריבה משקרת יותר. שלישית, מותר ואף ראוי לשקר, אם השקר מועיל לעניין הצודק. ועליכן מן הדין שתאמין גם להבא לכל מלה שלו.

*

אין אמת בטענה שמצוקת היחיד מתנדפת ומתאפ-סת מנקודת ראותה של הכוליות. היא אמנם מותנית בפרטיותו של היחיד, אך כמו אותו קיום בודד היא מציאות. האספקט הסובייקטיבי של הצער, כתוצאת תודעה מוגבלת, אינו מבטל את האספקט האובייקטיבי שלו, כדיסהארמוניה בין תודעה זו ובין הכוליות. כאב הנפש כמוהו ככאב הגוף שניהם מעידים על חולי, אם קל ואם קשה. אם התייסרותו היא אחת התולעים ואם המתייסר הוא אחד המצוקים, הם מאשרים את אי-גאולתו של העולם.

*

כשם שמדוזת-הים אינה אותו חומר דביק וחסר-צורה המוטל על החוף אלא הפעמון הזוהר, הכחול והשקוף המרחף במים, כן ממשותם של ציורי-חלום אינה בסבך שנותר מהם בחרבת היום, אלא הם שרויים באותו אור קסום שלבשו כאשר נעורצפו בנהרת החלום.

*

מי שמאמין באל שאינו מתגלה בהלכה פסוקה, אלא שחסידו מצווה לצותת למצוותיו כל רגע, דומה למי שמאמין בערכה האובייקטיבי של יצירת אמנות שאינו מיתרגם לכללים אסתטיים, אלא עולה ממהותה של כל יצירה ומתגלה בצורותיה או שוללו.

אם מצווים אנו לשאת בסבל יותר מבני תקופות אחרות, ראוי שנבין את הרמז, כאילו הסבל הוא הנושא בשורות אלוהים יותר מכל שליחו האחרים שהוא שולח אל העולם. אם ברצוננו לקבל את הבשורות הללו כראוי ואף להשיב עליהן כראוי, שומה עלינו לעמוד בשני פיתויים בני הזמן. הראשון הוא הפיתוי לחייב את הסבל ולא לרצות למנוע אותו; ופירוש הדבר לזייף את מהותו ולהופכו למעין תשוקה עיוורת. השני הוא הפיתוי לסלק את הסבל בטרם נאזין לו אל-נכון; ופירוש הדבר להת-כחש לשליחות שבו ולהופכו לעובדה חסרת-טעם. הסבל מבקש שירפאוהו, ואין לרפא אותו אלא מכוח שפע הטעם הטמון בו.

*

תואם-לזמנו לא רק מה שמקיים את מצוות הזמן המפורשות ומשמש את הכוחות המושלים בו (או פועל נגדם וגם בכך מכוון על פיהם). בהכרח מזווג לכל זמן משהו שאינו עשוי לפי מידותיו הכולטות, והוא תחום שבו נשמר האור הגנוז לרשויות שאין הזמן בכללו יפה לשרתן. כל זמן חי מכוח השיפעה השלמה של הכוליות, ואילו היה נעדר ממנו מה שאיננו משועבד לו, הרי שנעדר ממנו כוח חיותו. הלא-תואם-לזמנו תואם לזמנו מפני שהוא שומר על הזיקות לרשויות שהזמן עלול להפסיד את הקשר אליהן, אף כי הוא ניזון מנוכחותן הנסתרת ואפשר שכבר מחר יהא אנוס לבקש אצלן את גאולתו.

*

זעזועים גדולים פגיעתם קשה באדם הארמוני החי לבטח. קלה פגיעתם במי שרגיל בשניות.

*

איני יודע אם העלה משהו את הרעיון לספר סיפור בקו ישר, מסופו עד ראשיתו, לעקוב אחר חוט העלילה עד למקור, כמו שאפשר להקרין סרט ברצף מהופך. והרי לאמיתו של דבר משה-רבדומה לכך הוא מבוקשו של כל סיפור גדול. כשמספרים לנו האמנים הגדולים את המוקדם אחרי המאוחר, או מניחים לאחת הדמויות ללכת בעקבות דמות אחרת ולחזות שנית את אשר זו כבר חוותה — למה נפשם אם לא לביטול חומרתו הנוראה של הכיוון-לעתידי במסלול החד-סטרי של הזמן, כדי שיהיה לדרך רחבה שהקרונות נוסעים בה הלוך-ושוב, לארץ רחבת ידים מרושתת דרכים לרוב, יתלה מזו: למרחב שבו נוכל לנוע קדימה ולאחור ולצדדיו, לשוב אל שנראה ונהיה ולהקיפו באותה חירות שהזמן הממשי מונעה מאתנו?

*

השירה הצרה צורתה בתוך הזמן מבקשת להתגבר על הזמניות שבה בעזרת קסם השלמות החוזרת ומתקיימת. חוץ לקסם הכללי הזה יודע כל אחד מסוגיה כשף מיוחד נגד החלוף: האפוס הופך את הזמן לחלל ומאפשר את שיבת כל מה שהופיע בעבר, למעשה או בחלום; הדראמה מעלה-באוב כל מה שנגלה ואירע ומלבישתו דמות של גילוי ואירוע מחודש בהווה; הליריקה מנחילה אוטונו-מיה למצבו הפנימי או החיצוני של הרגע, מפקיעה אותו מרשות הגורל, משילה מעליו סיבה ומסובב וכך מעלה אותו אל תחום העל-זמני.

*

לא בכדי נולדה הדראמה פעמיים מפולחן אל שמת וקם-לתחיה, המבטיח לחסידיו נצחון דומה על המוות: דיוניסוס ביוון העתיקה וישוע הנוצרי בימי-הבינים באירופה. שכן התיאטרון השירי מעלה במאמץ אדיר את גיבורי העבר ואת גורלם אל ההווה, ומנחיל למת חיים חדשים בבלעת. תמיד.